

Dioptriile severe ale orbului

*Drd. Brîndușa Dragomir
Colegiul Național „Mihai Viteazul”, București*

Rezumat

Textul de față înregistrează câteva dintre liniile de interpretare pe care le trasează *Calea Șearpelui* a lui Gellu Naum în contextul întregii sale opere.

Cuvinte - cheie

alchimie, *Calea șearpelui*, Gellu Naum, inițiere, suprealism

Cartea *Calea Șearpelui* a apărut postum, poate nu întâmplător, decizia de a nu publica această carte în timpul vieții fiind consecința celei mai pure și autentice atitudini avangardiste. Povestea însăși a cărții, așa cum ne-o relatează Simona Popescu, fiind înconjurată de mister. „Cartea de față își are povestea ei și – inclusiv ca obiect – povestea metamorfozei ei. De-a lungul anilor, Gellu Naum a arătat-o doar câtorva apropiați, fără să lase pe nimeni să o citească cu adevărat. Mi-a arătat-o și mie odată – părți din ea, de fapt: foi libere de hârtie velină, îngălbenită de vreme, cu texte scrise mărunț cu cerneală neagră, care începeau și se sfârșeau cu mici vignete în tuș colorat (realizate, de fapt, aveam să aflu, de o cunoștință, după desenele în creion făcute de Gellu Naum sau după indicațiile lui.) Manuscrisul era protejat de niște «coperti» de hârtie neagră, veche. [...] Am impresia că atunci am avut un scurt dialog despre *Septem Sermones ad Mortuos*, ciudatul text al lui C.G. Jung [...]. Să fi pomenit, oare, Gellu Naum, cu acea ocazie, de grimoire-ul lui Jung? Să fie doar o falsă amintire?” Cartea este cu atât mai mult poetică, în sens suprealist, cu cât nu este o carte de poezie, ci o carte de învățătură cu caracter revelator, mistic, ezoteric. „În fond tot textul de față este o (auto)inițiere în atingerea acestei stări de mare libertate, de renaștere, de metamorfoză personală, pentru care inventase un cuvânt numai al lui și el, cuvântul trebuia să rămână, în timpul vieții lui, secret. «Grimoire»-ul care poartă numele de *Calea Șearpelui* vorbește despre cum să faci să fii fără de moarte (iar nu nemuritor!), despre cum să

continui să fii, cu ajutorul „musei” tale, chiar atunci când nu mai ești și când «favorabilii neîndrăgostiți de formă îndeplinesc necesitatea».”

Poezia lui Gellu Naum devine mai clar ca niciodată „o cartografie: o cartografie a «zonelor noastre informе», o «hartă solubilă a unor vestigii de strigăte».” Discursul are o dublă direcție, este întors către sine, ca text „autobiografic”, „confesiv”, și orientat în același timp către cititor (desemnat în text prin persoana a doua), ca text cu caracter revelator asupra „comportamentului poetic.” „Cartea de față nu e una de poezie («Scoate-ți din cap că citești poeme»), ci un text de inițiere, de – cum am mai spus – autoinițiere întâi de toate, prin fixarea, din capul locului a unei rigori existențiale, a unor linii de forță a propriului destin. Ea face apel, așadar la libertatea celui care o va citi, iar nu la judecățile lui estetice sau de altă natură (important este ca totul să fie citit «cu liniște, nu cu inteligență», pentru că «inițierea e dincolo de înțelegerea conștientă»), la disponibilitatea și demnitatea lui: «Nu amesteca aici ceea ce ți-au spus alții. E sigur că asta va fi în ajutorul propriului tău conștient. Autoritatea mea chiar îți va tăia o aripă.» Textul e construit, de altfel, dintr-un fel de versete: «N-ai înțeles bine decât atunci când aceste cuvinte vor deveni gesturile tale.»”

Cartea obligă la o reinterpretare, la regândire a întregii opere a lui Gellu Naum. „*Calea Șarpelui* e în același timp un text «matricial», conținând multe din temele mari dezvoltate de Gellu Naum în opera lui de aici înainte. Cartea include, în fond, tot «sistemul» lui de gândire poetică, «conceptele» lui («musa», «nemusa», «favorabilii», «nefavorabilii», «cercurile», «liniștea», «rigoarea»), adesea subânțelese în poeziile de mai târziu, disimulate, travestite sub alte denumiri.” Poezia lui Gellu Naum este o poezie a tarversării spațiului și timpului, a dimensionalului și „nedimensionalului”, „a abisurilor concrete” către „partea cealaltă”, „o regiune a transparenței totale”, printr-o călătorie unificatoare, transfiguratoare. Prin traversare eul creează legături, lărgind mereu cercul cu centrul pretutindeni. Poezia produce „șocul trezirii” pentru că atunci când „poți să auzi cuvintele din cuvinte poți să vezi” că „totul e un singur lucru / un lucru presimțit.” „În ultimă instanță poezia este menită, în concepția lui Gellu Naum, să restabilească un echilibru uman sfâșiat, o unitate pierdută, acel acord perfect dintre rațiune și vis, dintre real și imaginar, dintre miraculos și cotidian, fără de care orice cunoaștere este unilaterală.”

Calea Șarpelui poate fi considerată „puncul de miră” al operei lui Gellu Naum. Este un text care dezvăluie și ascunde în același timp: „Nu-ți ascund nimic: perdeaua e prinsă cu ace de propriile tale gene.”(*Calea Șarpelui*, p. 23) Prin această carte, Gellu Naum iese din suprarrealism tocmai pentru a-l reabilita, dacă nu

pentru a-l reinventa. Din perspectiva acestui text, se instituie în cadrul imaginarului zona heterotopică spre care aspiră avangarda și, în special, suprarealismul. La acest fapt nu contribuie numai fragmentele unei „cosmologii” originale, pe care poetul o realizează în fragmentul „Situția lunei” (*Calea Șearpelui*, p.48) – „Poate Emerson știa ceva, dar atunci stia de asemenea să ascundă cu destulă grije.” (*Calea Șearpelui*, p.29), „Einstein dibuie. E mai simplu și mai complicat totodată. (*Calea Șearpelui*, p.25)” – ci și faptul că această carte este poezie tocmai în măsura în care este străină literaturii („Scoate-ți din cap că citești poeme. Amintește-ți că vorbeam despre profeți, de oameni liberi, de tine chiar.” – ne spune poetul). Textul este o „carte de învățătură” în care eul-„călăuză” îl îndrumă pe cel care citește (nu pe cititor!) spre centru. Acest drum este tămăduitor, aducând eliberarea de „maladia conștientului” - „Neurastenicul e bolnav, e îngrozitor de bolnav, dacă nu e ajutat. / El e totuși mai puțin bolnav (excluzând suferința fizică) decât inteligentul” (*Calea Șearpelui*, p. 29), căci „Inițierea e dincolo de înțelegerea conștientă.” Eul vorbește despre „cuvantul-gest” („Forța gesturilor (actelor) mele este uriașă. VERBUL faimos de care vorbesc teologii este gest (act)” - *Calea Șearpelui*, p. 30) prin care „poezia” devine viață, real, eliberând omul. Poezia este vindecătoare în măsura în care devine act, ritual, înțelegerea coincide cu acțiunea: „Nu ai înțeles bine decât atunci când aceste cuvinte vor deveni gesturile tale.” Nu este vorba de o „rețetă”: „Nu înlocui o mașină cu alta, vreau să spun nu face din cele ce ți-am spus o dogmă.” (*Calea Șearpelui*, p. 31), „Pentru asta nu-și dau o cheie precisă a gesturilor sau a simbolurilor și nu pentru a ascunde ceva.” (*Calea Șearpelui*, p. 31), „Tu nu cauți un procedeu străin, tu te cauți pe sine și tu ești în tine, fii sigur de asta, sufocat înăbușit, ritualul tău îți este propriu, oricât de greu de crezut ți s-ar părea.” (*Calea Șearpelui*, p.35), „Eu nu-ți ascund nimic din ceea ce voiam să îți spun și ceea ce ți se pare ascuns este înăbușit în propriul tău cap.” (*Calea Șearpelui*, p. 35) Este vorba de o descoperire a sinelui, drumul fiecăruia este unic, deși urmează aceeași cale. Simbolurile din text – șarpele, vulturul, câinele, pisica, bufnița, elefantul păstrează numai parțial semnificația universal recunoscută, purtând și un adaos semantic personal și alcătuind o mitologie individuală. Eul-„profet” trasează liniile unei noi dimensiuni a realului: „Nu există decât eternitatea din care viața este o formă, un accident.” (*Calea Șearpelui*, p. 21), „...așteaptă să înțelegi bine, să uiți aurul câinilor, să înțelegi piatra filosofală altfel decât cei cu furnale.” (*Calea Șearpelui*, p.) Cel care citește, care înțelege că „Totul e în curățenie, în liniște”, că „esența miracolului, liniștea” transcende limitațiile materiei, multiplicitatea formelor reprezentată prin suprapunerea straturilor de pile, realizând transmutația – materia este sublimată: „Acum e vorba de o nouă piele.” Refacerea unității

originare a omului și universului este posibilă prin iubire: „Nu uita iubirea. Vorbesc cu precizie de iubirea pentru o singură femeie. / Fă-o ritual. Aici e cel mai greu, cursele conștientului sunt nenumărate.” (*Calea Șearpelui*, p. 31) Iubirea este forța unificatoare, forța regeneratoare, iubirea dintre bărbat și femeie proiectându-se la nivel macrocosmic ca element ce anulează dualitatea lumii: „Respectul e iubirea solară. / Acesta este astrul meu. / Și nu uit luna, pentru iubita mea.”(*Calea Șearpelui*, p. 45), „Ai reușit să unești soarele cu luna.”, „În visul de acum câteva nopți, soarele se unise cu luna.”(*Calea Șearpelui*, p. 44), „Abia acum ce este sus este și jos.” (*Calea Șearpelui*, p. 50)

Prin organizarea textului în „versete”, limbajul își redobândește funcția inițiativă, alchimică, deschizând o nouă fereastră către poezia lui Gellu Naum.

Bibliografie

1. Cristea, Dan: *Gellu Naum: Copacul animal în România literară*, anul V, nr.4, 20 ianuarie 1972.
2. Dumitriu, Dana: *Poezia – act de cunoaștere în România literară*, 32/1975.
3. Naum, Gellu: *Despre identic și felurit*, Iași, Polirom, 2004
4. Popescu, Simona: *Schimbarea de piele în Gellu, Naum, Calea Șearpelui*, București: Ed. Paralela 45, 2002.